سەرمایەداری، ستەمکاری
فۆرمەکانی بەرەنگاری *

عەلی مەولود

سەرمایەداری، لەدایکبوونێکی نوێ ٣

سەرمایەداری و گەشەی پیشەسازی ٧

سەرمایەداری و سیاسەت ٩

سەرمایەداری و ئاین ١١

سەرمایەداری و چینی کرێکار ١٤

سۆسیالیزم وەک جێگرەوەی سەرمایەداری ١٨

سۆسیالیزم و دەوڵەتداری ٢١

فۆرمەکانی بەرەنگاری ٢٣

خوێنەری بەڕێز

ئەم بابەتە، هەوڵێکی سادەیە بەگوێرەی توانای خۆم، بۆ خستنەڕووی کۆمەڵێک چەمک و دیاردەو تێگەیشتن، سەبارەت بەسەرهەڵدان و کارنامەی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتی سەرمایەداری و خەبات و بەرەنگاری دژی ستەمکاریەکان و مەترسیەکانی ئەو سیستەمەو شێوەژیان و سیستەمی جێگرەوەی ئەو، بەتایبەت لە بەشی کۆتاییەکەیدا فلاش خراوەتەسەر ماتریاڵ و بکەری شۆڕش و گۆڕانکاریەکان، وە سۆسیالیزم و رۆڵی چینی کرێکار وردبینی کراون و دەوڵەتگەرایی رەخنەی لێگیراوەو فۆرمەکانی بەرەنگاری فۆکۆسیان خراوەتە سەر.

بەمەبەستی کارئاسانی و بۆ زیاتر گەیاندنی بۆچوونەکان، بابەتەکە کۆمەڵێک ناونیشانی لاوەکی لەخۆگرتووە، کە خوازیارم دەرگای وتووێژو شەن و کەوکردنێک بکاتەوەو یارمەتیدەر بێت لە کردنەوەی کۆمەڵێک لە " گرێ"کان و کۆمەکێک بکات لەو راستایەدا.

سەرمایەداری، ستەمکاری
فۆرمەکانی بەرەنگاری *

سەرمایەداری
لەدایکبوونێکی نوێ

سەرمایەداری، لە درێژەی کۆمەڵگا چینایەتیەکانی پێش خۆیدا و وەک فۆرماسیۆنێکی تازە، پێنایە قۆناغێکی نوێی شارستانیەتی چینایەتی، شێوەی چەوساندنەوەی گۆڕی و بەجۆرێکی تر رێکی خستەوە، تاگەرایی کرد بە فۆرمی تازەی ژیان، لەسەر بناغەی ملکایەتی تایبەتی شێوەی بەرهەمهێنانی کاڵایی و بەرهەمی کاری کۆمەڵایەتی پەرەپێداو هاوکات خودی هێزی کاریشی. کرد بە کاڵا، سەروەت و سامانی کۆمەڵگای لەدەستی کەمینەیەکدا قۆرخکردو کەڵەکەی سەرمایەی کرد بە فۆرمی ئابووری خۆی، کە هەرچەند زیاد بکات کۆتایی نیە، لە پرۆسەی بەرهەمهێناندا پەیوەندی کۆمەڵایەتی مرۆڤەکانی کرد بە پەیوەندی نێوان سەرمایەو کاری بەکرێ، زۆرینەی مرۆڤەکانی لە خاوەندارێتی داماڵی و کردنی بە کرێکارو خستنیە چوارچێوەی پەیوەندیەکی ئابووری بۆ بەرهەمهێنانی زێدەبایی و بەرهەمهێنانی زێدەبایی کردە تاکە مەرجی کارپێدانی کرێکاران یان بەپێچەوانەوە بێکارکردنیان، بێکاری و لێسەندنەوەی مافی کارکردن، بۆ یەکەمجار لە مێژوودا لەسەر دەستی ئەم سیستەمە سەریهەڵداو لەپێناوی بەدەستهێنانی زۆرترین قازانج، لەلایەک بێکاری و لەلایەک کاری نێوەخۆڕایی سەپاند بەسەر کارکەراندا.

لە سەرمایەداریدا، هەموو کەسێک بەبێ جیاوازی لە رواڵەتدا مافی هەیە موڵکایەتی هەبێت، کاربکات، بژی، ئازاد بێت، راو بۆچوونی هەبێت، نوێنەری خۆی هەڵبژێرێت و خۆی بەربژێر بکات بۆ نوێنەرایەتی گەل، بەڵام لەواقعداو بەکردەوەزۆرینەی خەڵک لەو مافانە بێبەشن، بۆ کرێکاران تەنها کاری بەکرێ هەیە بیکەن، جوتیاران رۆژبەرۆژ زیاتر دەکەونە ژێر پەستان و بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی دەچێتە بەر رکێفی سەرمایەداران، بێکاری و هەژاری بەبەردەوامی لەزیادبووندان و رۆژبەرۆژ هێزی کاری یەدەگ زۆرتر دەبێت، ئاوارەیی هەمیشە بەشێك لەمرۆڤەکانی لەباوەش گرتووە، ئاینەکان و دەستوورو یاسای دەوڵەتەکان بۆچوون و باوەڕی خەڵکیان لەقاڵبداوە،

پیسبوونی ژینگەو ژەهراوی بوونی خۆراک و ئاو هەڕەشەی راستەوخۆ لەژیان دەکات و چارەنوسی زۆرینەی خەڵکی رووبەڕووی مەترسی کردۆتەوەو ...تاد.

ناکۆکی و دژیەکی ئەم سیستەمە لەگەڵ ژیان و بەرژەوەندی زۆرینەی خەڵک، مەسەلەیەکی کاتی و راگوزەرو خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات و بەدحاڵی بوون نیە، بەڵکو هەویەتی و ریشەیی و هەمیشەییەو بەشێکی جیانەکراوەیە لەشوناسی سەرمایەداری، وە هیچ پرۆژەو هەوڵێک بۆ دەستپێوەگرتن و نۆژەنکردنەوەو پێشخستنی ئەم سیستەمە و دابینکردنی ئازادی و دیموکراسی رووکەش، ناتوانێت بەر بە بەدکارییەکانی بگرێت و زۆرینە لە ستەمکاری و چەوسانەوە رزگار بکات، پێویستە رێگایەک و شێوازێکی راستەوخۆو راشکاو بۆ بەرەنگاربوونەوەی چەوسانەوەو ستەمکاری بگرینەبەرو لەم سۆنگەیەوە هەوڵدان بۆئەوەی بەرەنگاری ئەم زۆرینەیە ببێت بە ئەزموونێک و بزووتنەوەیەکی ڕاستەقینە، بۆ تێپەڕکردن و جێگرتنەوەی سیستەمی مەوجود بە شێوە ژیانێکی ئازادو ناچینایەتی، پێویستیەک و لەهەمانکاتدا کردەیەکی هەنوکەییەو ئیمکانی جێبەجێ بوونی هەیە.

ئەم سیستەمە، سەرەتا لە ئەوروپا سەریهەڵدا، لە سەدەی ١٠ بەدواوە کاتێک شارەکان بەدەوری کۆشکی پاشاکاندا پێکهاتن پێشەگەرەکان تێیدا کۆبوونەوەو بەرەبەرە ژمارەی خۆیان و شاگردەکانیان زیادیدەکرد، شارەکان بوون بە چەق بەرهەمهێنان و بەرهەم زیادیکردو بازاڕەکان دروووست بوون، پارە دان بە "سو" چووە ناو بازنەی ئابووری کە دواتر بانکەکانی لێ پەیدابوو، بازرگانی و پیشەسازی گرنگی زۆریان پێدرا، لەم چوارچێوەیەدا چینێکی نوێی دەوڵەمەند پەیدابوو کە ئاغاکان و پاشاکان و کڵێساکان لەبەرامبەر پارەدا رێگایان پێدا یەکێتیەکانی خۆیان دروست بکەن و خۆیان رێکبخەن.

ئەم چینە نوێیە لەلایەکەوە زەوی جوتیارانی داگیرکردو کشتوکاڵی خستە چوارچێوەی شێوەبەرهەمهێنانێکی نوێ کە قازانجەکەی دەچووە گیرفانی بازرگانەکانەوەو لەلایەکی ترەوە بەشێک لە جوتیارانی بەکێشکرد بۆ ناو کارگاکان و کردنی بەکرێکارو دایبڕین لە موڵکایەتی و پرۆسەی جیابوونەوەی بەرهەمهێنەران لە بەرهەمەکانی دەستی خۆیان، دەستی پێکرد. پیشەوەرەکان ئەوانەی نەچوونە ناو پیشەسازییەوە یان لەپەراوێزدا مانەوە یان بوون بەکرێکار، بازرگانەکان و خاوەن کارگاو بانکەکان بوون بەخاوەنی قازانجی زۆر

و پاشاکان و کڵێساکانیشیان خستە ژێرکاریگەری پارەکانیان، لەم پرۆسەیەدا ئاغاکان لە دوولاوە زەبریان بەرکەوت یەکەم کە شارەکان لەبەرهەمهێناندا گرنگی زیاتریان لەچاو دیهاتەکان وەرگرت و شارەکان بوون بە سەنتەری بەرهەمهێنان، دووەم کە جوتیاران بە شەپۆل دەبوونە کرێکار، ئەم ئاڵوگۆڕە ئابووریە دەسەڵاتی ئاغاکانی کەمکردەوەو سەرەنجام لەناوی برد.

سەرمایەداری لە خاوەنی کارخانەکان و خاوەنی بانکەکان و بازرگانەکان پێکهات و لەگەڵ خۆی کۆمەڵێک ناکۆکی هێنا، بۆ نمونە کرێکاری بەرهەمهێن دەسەڵاتی بەسەر بەرهەمەکەی خۆیدا ناشکێ، ئەوەی کاردەکات مالیک نیەو ئەوەی مالیکە کار ناکات، بەرهەمهێنان بەشێوەی کۆمەڵایەتیە بەڵام خاوەنداریێتی کۆمەڵایەتی نیەو تایبەتیە، زۆربوونی بەرهەم خۆشگوزەرانی بەدیناهێنێت و قەیران درووست دەکات، لەبەرئەوەی سەرمایەداری پەیڕەوی لە ئاژاوەی بەرهەمهێنان دەکات و هەڵپەی زۆرکردنی بەرهەم وادەکات کە بەشێکی ساغ نەبێتەوەو دواتر بەناچاری بەرهەمهێنان کەمدەکرێتەوەو بێکاری زیاد دەکات و توانای کڕین کەمدەبێتەوە و بازاڕ سستدەبێت تا هاوسەنگی وەردەگرێتەوە. هەروەها " بەرهەمهێنان" کە پێشتر لەناو سروشتێکی بەریندا بوو سەرچاوەی پاککردنەوەی ژینگە بوو، ئەم سیستەمە کردی بە هۆکارو سەرچاوەی پیسکردنی ژینگە، " بێگاری" کە لەسیستەمی پێشوودا ناوەناوە بە جوتیاران دەکرا، ئەم سیستەمە لەشێوەی " زیادەکاری رۆژانە" کردی بەهەمیشەیی و سەپاندی بەسەر کرێکاراندا، کرێکاران بەشێک لەکاری رۆژانەیان بۆ ژیانی خۆیانە بەشەکەی تری بەخۆڕایی بۆ خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان کار دەکەن و زێدەبایی بەرهەمدێنن.

ئەم سیستەمە لەدەرەوەی ئەوروپا بە زەبروزەنگ و داگیرکاری و ستەمکاری و چەوساندنەوە پەلی هاویشت بۆ کیشوەرەکانی تر، داگیرکردن و دەستبەسەراگرتنی (ئەفەریقا لە ١٤٤١ بەدواوە) و (کیشوەری ئەمریکا و هندستان و زەریای هندی لەکۆتایی سەدەی ١٥) و بەکۆیلەکردنی دانیشتوانیان، بەهەنگاوێکی گەورە پرۆسەی گەشەکردنی سەرمایەداری بردە پێشەوەو پێشکەوتنێکی ئابووری و بازرگانی گەورەی بەدیهێنا، سەرمایەداری هێزی زۆری لە چەتەگەری و بازرگانی کۆیلەکان وەرگرت و بەمانە فرچکی گرت، بنەماڵەی پاشاکان و بازرگانان و سەرمایەدارانی تازە هەڵتۆقیو،

هەروەها کڵێساکانیش تامەزرۆی ئەو هەموو قازانجە بوون کە بەهۆی کۆیلەکردنی مرۆڤەکانەوە بەدیدەهات و لەوپێناوەدا بەوپەڕی دڵڕەقییەوە دەیان ملیۆن مرۆڤ لە ئەمریکا و ئەفریقاو هندستان و شوێنەکانی تر لەناوبران و دەیان ملیۆنیشیان کران بە کۆیلەو بەهرەکێشی. لەهێزی کاری خۆڕاییان دەکرا.

لە کیشوەری تازە دۆزراوەی ئەمریکا، بە زۆرەملی و بە شێوەیەکی ستەمکارانە لە کانەکان و کێڵگە کشتوکالییەکان کاریان بە کۆیلە سورپێستەکان دەکردو بەوهۆیەوە هیندییە سوورەکان لەهەندێک ناوچە بەتەواوی لەناوچوون و بۆ جێگرتنەوەی ئەوان خواست چووە سەر هێزی کاری کۆیلەکانی ئەفەریقاو بەوهۆیەوە بازرگانی کۆیلە زیاتر برەوی سەندو لەرووی ئابوورییەوە پشتی پێ بەستراو بوو بە سەرچاوەی سامانێکی گەورە، کە سەرمایەدارانی ئەوروپا هەڵپەیان بۆ دەکردو کێبەرکێی نێوانیان لە کەناراوەکان وەکو دۆخی جەنگی دەنواند.**

ئیمپراتۆری ئیسپانیا ١٧٠٢ تا ١٧١٤ گەورەترین فەرمانڕەوای جیهان بوو کە دەسەڵاتی هەبوو بەسەر هۆڵەندا، ئیتالیا، ئەمەریکا، ئەفەریقاو ئاسیادا. بەنرخترین شت لەو ئیمپراتۆرییەدا پەیماننامەی "assiento" بوو کە مافی تەواوی دەدا بە خاوەنەکەی بازرگانی کۆیلە بکات لە زەوییە داگیرکراوەکانی ئەمریکا، پاشا فلیپی پێنجەم پاش تاج لەسەرنان مافی assiento ی بەخشی. بە لۆدڤیگی چواردەیەم لە ئینگلستان کە قۆرخکردنی هەناردەی کۆیلەی لە ئەفەریقاوە بۆ ئەمریکای بەخشی. بە بنەماڵەی سەڵتەنەتی ئینگلستان. بە کەڵکوەرگرتن لەو رێککەوتننامەیە ئینگلستان لە ١٧٠٠ کاندا بووە گەورەترین هێزی ئیمریالیستی جیهان.

سەرمایەداری و گەشەی پیشەسازی

لەگەڵ دەسپێکی سەدەی حەڤدەهەمدا، ئەو ناوچانەی سەرمایەدارانی ئەوروپی دەستیان بەسەرداگرتبوو لە کیشوەری تازە دۆزراوەی ئەمەریکا، گەشەی ئابووری گەورەی بەخۆوەبینی، ئەمەش بەرەنجامی ئەوەبوو کە بێ بەزەییانە کەڵکیان لە تواناو هێزی کاری ئەو کۆیلانە وەردەگرت کە لەئەفەریقاوە برابوون و لە کانەکانی زێڕو زیوو کێڵگەکانی شەکرو توتن و پەمو کاریان پێدەکردن و بەهۆی کاری قورس و درێژماوەو مامەڵەی خراپەوە

ژمارەیەکی زۆریان دەمردن. بازرگانە ئەوروپیەکان بۆ بەدەستهێنانی کۆیلەی زیاتر لە ناکۆکی نێوان خێڵە جیاوازەکانی ئەفەریقا کەڵکیان وەردەگرت و بە مەبەستی دروستکردنی دۆخێکی جەنگی لایەنێکیان چەکدار دەکرد و دیلەکانیان لێ دەکڕینەوەو لەبەرامبەردا کاڵای مس و ئەسپ و قوماش و چەک و ئەلکحولیان دەدا بەخێڵە سەرکەوتووە ئەفریقیەکان، ملیۆنەها کەس وەک کۆیلە بە کاڵای ئەوروپی گۆڕدرانەوە و بران بۆ ئەمەریکاو لەوێ ناچاردەکران بە خۆڕایی کار بۆ خاوەنەکانیان بکەن. بەهێزی کاری ئەوان شەکر، توتن، لۆکە، ئاڵتون، زیو و بەردی بەنرخ بەرهەم دەهاتن و دەنێردرانەوە بۆ ئەوروپا کە بەشێکیان لەبەرهەمهێنانی کاڵای تری ئەوروپیدا بەکاردەهاتن و ئەو کاڵایانەش لە ئەفەریقا کۆیلەی تریان پێ دەکڕدراو دەنێردران بۆ ئەمریکا، ئەو سوورە بازرگانیە پێیان دەگوت "سێگۆشەی بازرگانی" یاخود "بازنەی بازرگانی".

شۆڕشی پیشەسازی لە جەرگەی ئەمەدا سەری هەڵداو خاوەن کارگاکان و بازرگانان و خاوەن بانکەکان بوون بە خاوەنی سامانی زۆرو بە زەبری پارە چوونە ناو دەسەڵاتی سیاسی و کورسی پەرلەمانیان دەکڕی تا بەگوێرەی توانای ئابوورییان پێگەی سیاسی پەیدا بکەن و لەوێوە کاریگەری زیاتر بخەنە سەر کۆمەڵگا، گەشەی پیشەسازی و بازرگانی، جگە لە چەوساندنەوەی کۆیلەکانی ئەفەریقاو ئەمریکا، هاوکات هەژاری و بێنەوایی بێوێنەی لە ئەوروپاش پێکهێنا، ژیان بۆ جەماوەری گەورەی کرێکاران کوێرەوەری راستەقینە بوو. کاری رۆژانە دەگەیشتە ١٦ کاتژمێر، هەقدەست زۆر کەم و هەلومەرجی کارکردنیش زۆر سەخت بوو. هەژاری لە شارە پیشەسازییەکانی ئەوروپا گەیشتبووە ئاستێکی مەترسیدار. تەنها دەوڵەمەندان کەڵکیان لە سامانی بەدەستهاتووی "سێگۆشەی بازرگانی" وەردەگرت، ژیانی کرێکارانی ئەوروپا جۆرێکی دیکە لە کۆیلایەتی بوو، کە سەرمایەداری بەرهەمی هێنابوو.

سەرەتا وەک ئامرازی کار تەماشای دانیشتوانی ئەفریقا دەکراو بە مەبەستی بەکارهێنانیان لە بەرهەمهێناندا دەکران بە کۆیلە، بەڵام لەئاکامی پەرەسەندنی بازرگانی کۆیلەکان و بەهۆی گەشەی سەرمایەداریەوە، تێڕوانینی ئەوروپیەکان گۆڕاو بیری نەژادپەرستانە لە ناو سپی پێستەکان سەریهەڵداو بیرۆکەی ئەوە پەیدابوو کە خودا هی سپی پێستەکانە، قەشەو راهیبەکانیش

ئەو جیاکاریە نەژادیەیان پیرۆزکرد، کاسۆلیکەکان دەیانوت لەبەر دواکەوتوویی بایۆلۆژی ڕەشپێستەکان ناتوانن وەک مرۆڤی ڕاستەقینەی سپی پێست بن و پرۆتستانتەکان پێیانوابوو ڕەشپێستەکان ڕۆحیان نیەو لە ڕاستیدا ئاژەڵن و لە مرۆڤ دەچن، مەسیحیە هۆڵەندیەکانی نیشتەجێی ئەفەریقا، کە پێیان دەوترا(بویرەکان) مافی یەخسیرکردنی خەڵکی ئەفەریقایان لە کتێبی پیرۆزەوە وەرگرتبوو، دەیانوت هەموو بویرێک لەلایەن خواوە مافی ئەوەی پێبەخشراوە کۆیلەی هەبێت!.

بەگشتی کۆیلایەتی پارسەنگی هەموو پێشکەوتنەکانی سەرمایەداری بوو لەو سەردەمەداو بۆ هەمیشەش بوو بە شوناس و ئاوەڵناو بۆی، کۆیلەی خاوەندار، کۆیلەی کاری بەکرێ، کۆیلەی قەرز، کۆیلەی ئاین و نەتەوەو سنورەکان، کۆیلەتی ڕەگەزی و نەژادی، لە سەر شان و لەناو ئازاری ئەم کۆیلانەدا سەرمایەداری سەریهەڵداوەو ساغبۆتەوەو گەشەی کردووەو درێژەی بەخۆی داوەو هەتا بشمێنێتەوە کۆیلایەتیش لەگەڵ خۆی بەزیندوویی دەهێڵێتەوە.

سەرمایەداری و سیاسەت

گەشەی سەرمایەداری، لە ڕووی سیاسیشەوە دەسەڵاتی کەمینەی دروست کرد، لەپرۆسەیەکدا بۆرژوازی کۆنترۆڵی دەسەڵات و سیاسەتی کردو دەسەڵاتێکی قوچەکی دروستکردو کارگێڕی و بەڕێوەبردن و بڕیاردان تیایدا بوو بە ماف و دەسەڵاتی کەمینەیەک، " ئەوەی پێی دەوترێت خەڵک یان گەل" لە بڕیاری سیاسی دوورخرایەوەو بەکردەوە مافی بەشداریکردن لە بڕیاردانی سیاسی لێ سەندرایەوە، ئازادیەکان و مافە بنەڕەتیەکانی مرۆڤ لە ژێرسێبەری قازانجپەرستی سەرمایە دان و بەوهۆیەوە ستەمکاری بەربڵاوتر بوو، بەرگی " نەتەوەیی" و " نیشتمانی" بەبەرمرۆڤەکاندا کراو لەچوارچیوەی وڵاتاندا بە زۆر کران بە " هاووڵاتی"، تەنانەت لەهەندێ وڵات و ناوچە بەزۆر خەڵکی ڕەوەندو کۆچەرییان نێشتەجێ کردو ڕەگەزنامەی دیلێتییان خستەگیرفانیانەوە، مافی هاوڵاتیبوون و مافی ڕەگەزنامە، بواری ئەوەی دا بە دەسەڵاتدارانی هەروڵاتێک کە بەناوی پارێزگاری کردن و پاراستنی سنورەکانەوە هاوڵاتیانیان زیندانی بکەن و شورەو تەلبەند بەدەوریاندا

دروستبکەن و بڕیار لەسەر ژیان و مردن و ڕۆیشتن و مانەوەو هاتوچۆیان بدەن.

لەسایەی ئەم فۆرماسیۆنە سیاسیەدا وڵاتە جیاوازەکان کەوتنە بەرامبەر یەک و هەزاران جەنگ لەسەر سنوورەکان هەڵگیرسا، دەوڵەتە زلهێزەکان بەسەر دەوڵەتە بچوکەکاندا هەژمونیان کرد، بەهۆی پێکدادانی بەرژەوەندی جیاوازو شەڕ لەسەر دابەشکردنی جیهان و ناوچەی نفوز، ئاسایشی ژیان بەگشتی کەوتۆتە بەردەم هەڕەشەی جەنگە بەردەوامەکان. سەرمایەداری هەر لەسەرەتاوە بە جەنگ و وێرانکاری بەجیهاندا بڵاوبۆوە، جەنگ و ئیدارەی سیاسی سەرمایەداری دووانەی یەک سکن و تا هاتووە بنکەی جەنگەکانی لە جیهاندا فراوانتر کردۆتەوە، جەنگ لە ئەفریقا و ئەمریکاو هندستان و ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، جەنگەکانی یەکەم و دووەمی جیهانی و جەنگی ساردو جەنگە ناوچەییەکان و لۆکاڵیەکان، جەنگی نەرم کە پشتی بە میدیاکان و ڕاگەیاندنەکان بەستووە، تیرۆرو ڕەشەکوژی و جەنگی دژی تیرۆرو ... تاد، کە لە زۆر شوێن کاولکاری و کۆمەڵکوژی وای بەدیهێنا کە مێژوو بەخۆیەوە نەدیبوو، ئەم سیستەمە ئامرازەکان و شێوازەکانی کوشتنی پێشخست و چەکی خێراو کۆکوژو وێرانکەری بەرهەمهێنا، هەموو گۆشەو کەناری دنیای کرد بە مەیدانی جەنگ و کۆمەڵگای خستە دۆخی جەنگی هەمیشەیی وهیچ شوێنێکی بەئارامی نەهێشتۆتەوە.

ئەگەرچی بەرواڵەت و بە ئیدیعا ئەم سیستەمە لەچاو کۆمەڵگای دەرەبەگایەتی و کۆیلایەتی ئازادترو دیموکراسی تر دەردەکەوێ، بەڵام لە واقیعدا لەگەڵ خۆی بێمافی زیادکرد، ئاستی چەوساندنەوەی بردەسەر، بەشێوەیەکی نوێ کۆیلایەتی بوژاندەوەو بەربڵاوتری کرد، بەهۆی شۆڕشی پیشەسازییەوە توانای بەرهەمهێنان و بەرهەمداری هێزی کاری بەرزکردەوەو بەمەش نەک خۆشگوزەرانی گشتی بەڵکو قازانجی سەرمایەی پەرەپێدا. گەشەی پیشەسازی کاری کشتوکاڵی و پیشەگەری خستە ژێر فشاری بەرهەمێنانی سەرمایەداری و بەوهۆیەوە ژمارەیەکی زۆر لە گوندنشینەکان و پیشەگەرەکان وازیان لەکاری خۆیان هێناو بوون بەکرێکارو ژمارەی کارگەران بەرادەیەک زیادیکرد کە بەشێک لەوان هەمیشە بەبێکاری بمێننەوەو ببنە هێزی کاری یەدەگ، ئەوکات سەرمایەرادی بە درووشمی " لێگەڕی با کاربکات لێگەڕێ با تێپەڕێت" سوودی لەو دۆخە وەرگرت، ئەوە لە

رواڵەتداو لەچاو ئەوەی کەپێشتر بەزۆرداری کاربەکۆیلەکان دەکرا، دروشمێکی ئازادیخوازو سەربەستیخواز بوو بەڵام لەناوەرۆکدا کوشندە بوو، دەرهاویشتن و گواستنەوەی ئەوانە بوو کەکاریان دەستناکەوێ بۆ شوێنێک و دۆخێکی خراپتر، لەبەرئەوەی بۆ کرێکاران کارکردن دڵخوازانەو ئارەزوومەندانە نیە، بەڵکو یان کارکردنە بەپێی خواست و مەرجەکانی سەرمایەداری یان بێکاربوون و رازیبوونە بە هەلومەرجێکی خراپتری ژیان و گوزەران. کوشندەیی ئەم دۆخەلەوەدا تۆختر دەبۆوەکەئەوانەی بۆ ژیان پشتیان بەکرێکاری دەبەست بەردەوام لەزۆربوون دابوو.

کاری سەرەکی سیاسەت لەم سیستەمەدا رێکخستنی ناکۆکیەکان و راگرتنی باڵانسە بەقازانجی چینی سەرمایەدار، رێکخستن و راگرتنی باڵانسی- سیستەمێک کە لەهەر روویەکەوەلێی بڕوانیت مەترسیەکی گەورەیە بۆ سەر جیهان و ناکۆکی جەوهەری و بنەڕەتی هەیە لەگەڵ کۆی ژیان، لەگەڵ ژینگە، لەگەڵ خۆشی و بەختەوەری گشتی، سیستەمێک کە نایەوێت و ناهێڵێت کۆمەڵگای بەشەری بحەسێتەوەو ئارام بگرێت، سیستەمێک کە بەرهەمهێنان تیایدا تەنها لەپێناوی قازانج و کەڵەکەی سەرمایەدایە، تاک بووە بە ئەصڵ و هەمووکایەکان و مەسەلەکانی تر پاشکۆو شوێنکەوتەی خواست و ویستی تایبەتی تاکی خاوەن سەرمایەن، کۆمەڵ بووە بە خزمەتکاری تاک و لەچوارچیوەی بەرژەوەندیە سیاسی و ئابووریەکانی ئەودا گیرۆدە بووە.

لیبرالیزم و دیموکراسی پەرلەمانی و دەنگدان و هەڵبژاردن لەڕووی سیاسیەوە درەخشانترین رووی سەمایەدارییە، کە هیچ نیە جگە لە ناوێکی نەرمتر بۆ بەڕێوەبردنی ستەمکاری، ئەو بەمەبەستی فریودان و خۆڵکردنەچاو ئەو هەموو دیکتاتۆریەت و قۆرخکاری و بەربەریەتەی خۆی ناوناوە دیموکراسی و ئازادی تاک و ئازادی بۆچوون و رادەرڕین و مافی بەشداریکردن لەسیاسەت و دەسەڵات، بەپێچەوانەی ئێمە کە فراوانترین بەشداری خەڵک و قوڵترین دیموکراتی و ئازادیمان بە نارەوا ناوناوە "دیکتاتۆری پرۆلیتاریا".

سەرمایەداری و ئاین

سەرمایەداری سەرەتا وا هاتەپێشەوە کە پێویستی بە ئاین نیەو زۆرتر وەک سەرخانی سیاسی سیستەمی پێشوو لێیدەڕوانی و بەوهۆیەوە لەبەرامبەری وەستا، بەڵام زۆر زوو سحرو تەلیسمی ئاینی بۆ دەرکەوت و زۆریش زوو کەوتە هەوڵی رامکردنی ئاینی مەسیحی و خستیە خزمەتی خۆیەوە، ئەگەرچی ئاینەکان (بەتایبەتی ئەوانەی پێیان دەوترێ ئیبراهیمی یان ئاسمانی) لەگەڵ سیستەمی چینایەتی پێشوو ببوونە بەروپشتی یەکتر، بەڵام ئاینی مەسیحی کە لەوکاتەدا لە ئەوروپا باڵادەست بوو، زۆر زوو خۆیدا بەدەست سەرمایەداری و چینی نوێی بۆرژوازییەوە، بەجۆرێک کە خزمەتی گەورەی بە سەرکەوتنی سەرمایەداری کرد، هەر لەگەڵ یەکەم چوونی پورتوگال بۆ داگیرکردنی ئەفریقا، پاپای ڤاتیکان " یوجینیوسی چوارەم " فەتوای داکە " هەر کەسێک لەو جەنگەدا بەشداری دەکات، بە تەواوی لە هەموو گوناهەکانی دەبەخشرێت ". کە لەرێگەی ئەو جەنگەوە، سەرمایەداری کۆرپەی نوێی ئەوروپا سەرپێ کەوت و دەستی کرد بە بازدان، ئەم فەتوایەی پاپا یوجینیوس، جێنشینەکانیشی- پەیڕەوییان لێکردو پێش هەموو جەنگ و پەلامارێک لێبوردنیان بۆ تاوانکاران دەردەکرد.

لە سەردەمی پاپا نیکۆڵاسی پێنجەمدا، فەتوای مافی چەوساندنەوەی ئەفەریقا درا بە بنەماڵەی پاشای پورتوگال، کە کاریگەری خراپی لەسەر پەیوەندی داهاتووی ئەوروپاو ئەفریقا دانا. ٩ ساڵ پاش یەکەم داگیرکردنی ئەفەریقا، پاپا "دوم دیڤێرسوس" مافی ئەوە بە پاشای پورتوگال دەدات " پەلامار بدات، شوێن داگیر بکات، دەست بەسەر ماڵ و موڵکی دوژمنانی مەسیحییەتدا بگرێت و بیانکات بە کۆیلەی هەمیشەیی، ٣ ساڵ دوای ئەوە پاپا رۆمەنیوس فەتوای دا، بارکردن و گواستنەوەی دەریایی و بازرگانی و ماسیگرتن لە ئەفریقاو هەروەها دەستبەسەراگرتنی باشوری کاپی بۆجادۆر تا هندستان قۆرخی پورتوگال بێت. ساڵێکیش دواتر پاپا کالیستۆی سێهەم جارێکی دیکە هەمان قۆرخکاری دایەوە بە پاشای پورتوگال. کە لە ئەوروپای ئەوکاتدا فەتواکانی پاپا وەک ویستی خودا تەماشا دەکراو ئەوەش رۆڵی گێرا لەوەی راوی کۆیلە ببێت بە کاسبیەکی باش و بازرگانیەکی پڕ قازانج.

ئەم تێکەڵاوبوون و ئاوێزانبوونەی ئاینی مەسیحی و سەرمایەداری، دروست هەروەک ئەوەی مارکس و کۆمۆنیستەکان دەیڵێن " ئاینی وەک

یەکێک لە چوار کۆڵەکە سەرەکیەکەی سیستەمی سەرمایەداری، لەپاڵ کاری بەکرێ و موڵکایەتی تایبەتی و خێزان" ساغ کردەوە. ئەو سەرزەمینانەی داگیردەکران لەلایەن قەشەکانەوەبە پرژاندنی ئاوی کڵێسا پیرۆز دەکران، کەلەراستیدا ئاوێک بوو سەرمایەداری پێی تێدەخشاندو خۆی تێدا جێنشین دەکرد.

ئاینی ئیسلام وەک ئاینی مەسیح بەئاسانی خۆی نەدا بەدەستەوە و بەرەنگاری کرد بەرامبەر بە بڵاوبوونەوەی ئەم سیستەمە بەتایبەتی لە رۆژهەڵات، ئامانج لەم بەرەنگارییە رزگار کردنی مرۆڤەکان لە سەرمایەداری و بەرگرتن لەستەم و چەوساندنەوەکانی نەبوو، بەڵکو بۆ دەستپێوەگرتنی سیستەمی کۆن بوو کە ئەم رووحی ئەو سیستەمە بوو وە لەگەڵ ئەو لەناویەکدا توابوونەوە، رەنگە بەشێکی ئەو خۆبەدەستەوەنەدانە بۆ ئەوە بگەرێتەوە کە سەرمایەداری لەژێرکاریگەری ئاینی مەسیحیدا ستەمکاری توندی بەرامبەر ئاینەکانی تر کردو ئیسلامیش بەشێک لەم ستەمکارییەی بەرکەوت و ئەگەر بەرەنگاری نەکردایە زەربەی کوشندەی دەخواردو دەبوو بەژێر دەستوپێی خۆرئاواوەو بەجۆرێکیش دەبوو بە سەرکەوتنی ئاینی مەسیحی بەسەریدا، هەروەک لە ئەفەریقاو ئەمەریکاو هندستان روویدا.***

هەروەها ئیسلام رۆڵی گەورەی گێڕابوو لە دروستکردنی فیودالیزم و بە سیستەمکردنی پیاوسالاری و خێڵگەرایی و ساغکردنەوەی کۆمەڵێک کەلتووری رۆژهەڵاتی کە لەگەڵ فۆرمەکانی پێشووی ستەمکاری و چەوساندنەوە دەگونجاو ناکۆکی هەبوو لەگەڵ سەرمایەداری رۆژئاوایی بەتایبەتی لەگەڵ لیبرالیزم و تاکگەراییەکەی و لەگەڵ ئەوەی سەرمایە خەریکبوو لەسەر زەوی بەکردەوە دەبوو بە خودایەکی نوێ، بۆیە بەئاسانی نەچووە ژێر باری دنیای نوێی سەرمایەداری و بەجۆرێک پارێزگاری لە دنیای خۆی و لە رابردوو کرد کە ئیستیعمارو ئیمپریالیزم بەوهەموو درندەییەوە لەچاویدا پێشکەوتووخواز دەربکەوێ.

بەڵام سەرەنجام سەرمایەداری و ئیسلام سازشیان لەگەڵ یەک کردو هەردوولا خۆیان لەگەڵ یەکتر گونجاند، سەرباری هەندێک وردە ناکۆکی و بەریەککەوتن و لێکهەڵبزینەوەی ناوبەناو، ئێستا ئیتر سەرمایەدارییەکی پێتێنراو بە ئیسلام یان ئیسلامێکی موتوربەکراو بەسەرمایەداری، سەرزەمینە

ئیسلام نشینەکان بەرێوەدەبات و شەراکەتی جۆراوجۆریشیان لەگەڵ سەرمایەداری رۆژئاوا دروستکردووەو هەمان رێسا دەیگرێتەوە کە " ئاین ئامرازێکی کاراو کاریگەرە بەدەست سەرمایەدارییەوە بۆ رامکردنی مرۆڤەکان، دروست وەک ئەوەی ئەنگڵس دەڵێ: " ئاین شواخمان دەگرێت و سەرمایەداری دەماندۆشێت".

سەرمایەداری و چینی کرێکار

هیراکیەت و پلەبەندی یەکێک لە بنەما سەرەکیەکانی سەرمایەدارییە، کە لە رێکخستنێکی قوچەکیدا مرۆڤەکانی لەهەرسێ بواری سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتیدا پێ لەقاڵب داوەو هەوڵیداوە کۆمەڵگا لەسەر شێوەی خۆی درووست بکاتەوەو لەم چوارچێوەیەدا ئەم تایبەتمەندیەی خۆی بردە ناو چینی کرێکارو لە بواری کارکردنیشدا پلەبەندی دروستکرد.

بەمەبەستی کۆنترۆڵکردن و کەمکردنەوەی کاریگەری نارەزایەتی و شۆڕشگێڕی چینی کرێکار خۆی لەگەڵ گونجاند، بەناوی چاودێرو شێف و سەرکارگەرو بەرپرسی بەش و هۆبەکان، بەشێک لە کرێکارانی کردووە بە بەرێوەبەری چەوساندنەوەی ئەوانی ترو موچەو هەقدەستی جیاواز لەیەکتریان پێدەدات و ئاستی چەوساندنەوەیان جیاوازی هەیە، تەنانەت لە رشتەو بوارە جیاوازەکانیشدا کرێ و هەقدەستی جیاواز دەدات و ئاستی بژێویان جیاوازی هەیە، وەک کرێکارانی ناوخۆیی و بیانی، کاتی و هەمیشەیی، زۆر خزمەت و کەم خزمەت، وە هەندێ لەکرێکاران بەتایبەتی لە کۆمپانیاکانی پەیوەندی و کۆمپانیاکانی نەوت و گازو رێخراوەکان دەیانجار کرێ زیاتر وەردەگرن، هەندێکیش مەمرەو مەژی، وە لەهەندێ شوێن و بواردا کرێکاران پشکیان هەیە لە سەرمایەگوزاریداو بوون بە شەریکی خاوەنکارەکان، ئەمانە وایانکردووە کرێکاران بەگشتی خاوەنی داخوازی و ئامانجی هاوبەش نەبن و لێکەوتی جیاوازیان هەبێت بەسیستەمەوە. سیستەم ئەوانی بەجۆرێک بردوتە ناوخۆیەوە کە پەیوەندییەکی راستەوانەیان لەگەڵی هەبێت و رەونەقی ئابووری و گەشەی سەرمایەداری بەقازانجی خۆیان ببینن و قەیران و تێکچوونی دۆخی سەرمایەداریش بیانترسێنێ. ترس لەوەی کارو دەستکەوتەکانیان لەدەست نەدەن و بە

لەشکری ستەملێکراوانی بێکارەوە پەیوەست نەبن، کرێکارانی تارادەیەکی زۆر خۆپارێز کردووە، بەتایبەتی لە خەباتی سیاسی و دەستبردن بۆ دەسەڵات.

بەتایبەتی لەماوەی ١٥٠ ساڵی رابردوودا کۆمەڵێک چاکسازی لەژێرکاریگەری شۆڕشە کۆمۆنیستیەکان و خەبات و بەرەنگاری کرێکاراندا کراوەو سەرمایەداری کۆمەڵێک رێکەوتن و سازانی لەگەڵ کرێکاران کردووە، وەکچۆن پاشاکان کاتی خۆی لەگەڵ بۆرژواکان و بازرگانەکان لەپێناوی پارەدا رێککەوتن و کۆمەڵێک ئیمتیازی سیاسی و ئابوورییان پێدان و دواتریش بەشێک لە پاشاو بەگ و میرەکان خۆیان بوون بە بەشێک لە چینی بۆرژوازی و بوون بەسەرمایەدار.

بەڵام ئەو رێککەوتنەو ئیمتیازدان بە بەشێک لە کرێکاران، چەوسانەوەو ستەمکاری کۆتایی پێ نەهێناوە، بەتایبەتی لەناو بێکاراندا دۆخێکی ئەوەندە نالەبارو نەخوازراوی بۆ ژیانکردن پێکهێناوە کە خۆزگە بە کرێکاری لەسەر کار بخوازن و هەڵپە بکەن بۆ ئەوەی ببن بەکرێکار، ببن بە کۆیلەی کاری بەکرێ، لەبەرئەوەی دۆخی کرێکاری چەوساوە هێشتا لەدۆخی بێکاران زۆر باشترە، بەوهۆیەوە و لەترسی ئەم چارەنووسە کرێکاران ساڵانێکی درێژە سەرەکی ترین هەوڵ و خەباتیان بۆ پاراستنی کارەکەیان و کرێ و هەقدەستەکانیانە (کە لەکوردستان و عێراق ئەمەش لاوازە)، واتەئەوەی لەئارادایە خەباتێکی ئابووریە بۆ پاراستن یان باشتربوونی هەلومەرجی ژیان، نەک خەباتی سیاسی بۆ رێکخستنی شۆڕش و لەناوبردنی سیستەمی سەرمایەداری، شۆڕش و سەرهەڵدانی سیاسی لە ئەجینندای کرێکاراندا کەمڕەنگتر بۆتەوە لەچاو ریفۆرم، رەنگە جێگای تێڕامان و سەرنج بێت کە کرێکاران سەندیکاکان دروستدەکەن بەڵام حیزبە کۆمۆنیستە شۆڕشگێڕەکان دروست ناکەن و لەباشترین حاڵەتدا تاک تاک پێیانەوە پەیوەست دەبن. دیسانەوە جێگای سەرنج و تێڕامانە کە هەموو ئەو جوڵانەوانەی لەم ساڵانەدا رژاونەتە سەر شەقامەکان و درووشمی رووخانی رژێمەکانیان بەرزکردۆتەوە، کرێکاران رۆڵی ئەوتۆیان تێدا نەگێڕاوەو زۆرجاریش خۆپارێزییان کردووە.

هەڵبەت ریفۆرم و باشکردنی هەلومەرجی کارو ژیانی کرێکاران، لانیکەم بۆ خودی خۆیان و خانەوادەکانیان، مەسەلەیەکی گرنگە، بەڵام ئەمە هەرچەندە بەرزبکرێتەوە نەک هەر ناگات بە تێپەڕکردنی سەرمایەداری

بەڵکو وەک مانفێست باسی دەکات بەتەواوی کاتیەو لەگەڵ بەرزبوونەوەی نرخی "کاڵای هێزی کار" نرخی کاڵاکانی تریش لەبازاڕدا گران دەبن و ئاستی ژیانی کرێکاران و رادەی چەوساندنەوە هاوسەنگی خۆیان وەردەگرنەوە، کە ئەوە ژیانی بێکاران و هەژاران و زەحمەتکێشان سەختتر دەکات، لەبەرئەوەی ئاستی بژێوی گشتی بەرزتر دەکاتەوە.

سەرەتای هاتنی سەرمایەداری بە بەردەوامی ژمارەی کرێکاران زیادی دەکرد، گەشەی پیشەسازی و پێویستی بەهێزی کاری زیاترو کۆچی بەلێشاوی گوندنیشینەکان بۆ شارەکان و پەیوەستبوونی خاوەندارانی بچوک و پێشەگەرەکان بە لەشکری کرێکاران، چینی کرێکاری کرد بەزۆرینەی کۆمەڵگاو جەمسەرگیری کۆمەڵایەتی و چینایەتی فراوانتر کردەوەو بەرژەوەندی و ئامانجی هاوبەشی لەنێوان زۆرینەی کۆمەڵگادا پێکهێناو چینێکی شۆڕشگێڕی دروستکرد کەمانفێستی کۆمۆنیست بەدروستی ناوی نا " گۆڕهەڵکەنی سەرمایەداری". لەو سەردەمەداو لەجەرگەی کۆمەڵگا پێشەسازیەکاندا بەرهەمهێنان لەکارگاو کارخانەکان چەقی ئابووری کۆمەڵگا بوو هەر لەبەر ئەوەش بەرهەمهێنەران (کرێکاران) چەقی گۆڕانگاری سیاسی و کۆمەڵایەتی بوون، بەڵام ئێستا لەهیچ شوێنێکی جیهان بەوشێوەیە نەماوەتەوەو بەتایبەتی لەعێراق و کوردستان نەوت و گاز چەقی ئابووریەو کێشەی سەرەکی لەسەر دابەشکردنی سەروەت و سامانە نەک لەسەر بەرهەمهێنانی بەرهەمی کۆمەڵایەتی.

ئەگەرچی حەقانیەتی کۆمۆنیزم و شۆڕشگێڕێتی چینی کرێکاران لە زۆرینەوە نەهاتووەو لەوەوە هاتووە کە بەرهەمی دەستی ئەو چەقی ئابووری کۆمەڵگا بوو، بەڵام زۆرینەبوونی کرێکاران لەکۆمەڵگادا لەپاڵ رۆڵی سەرەکی ئەو لەبەرهەمهێناندا، ئەوەی بەرجەستەکرد کەئەو چینە پۆتانشیۆڵی سەرەکی شۆڕشی سۆسیالیستی و ئاڵوگۆڕی شۆڕشگێڕانەبێت، بەڵام سەرمایەداری هەمیشە بەشێک لەتواناکانی خۆی لەوپێناوەدا خستۆتەگەڕ کە جگە لە رێککەوتن و شەریککردنی بەشێک لەکرێکاران وەک لەپێشەوە باسکرا لەو دوو بوارەی سەرەوەدا ژێرپێی کرێکاران خاڵی بکات،لەلایەکەوە لەرێگای کەمکردنەوەی ژمارەی کرێکارانی لەسەرکار بەهۆی پێشخستنی تەکنەلۆژیاو بەئەلەکترۆنی کردنی کاری بەرهەمهینان و گواستنەوەو ئاڵوگۆڕی دراوەکان و هەژماری بانکی و... تاد، لەلایەکی تریشەوە چەقی ئابووری بەو شێوە

کلاسیکیەی جاران نەماوەتەوەو ئابووری سەرمایەداری ئێستا ئابووری پیشەسازی تێپەڕکردووەو پشتی بەوەنەبەستووەبەرهەمبێنێ و بیفرۆشی و قازانج بکات، سودی بانکەکان و یاری تۆپی پێ و فیلمەکان و .. تاد، لەبواری بەرهەمهێنانی کاڵاکانی دەستی کرێکار پڕ قازانجترن، بۆیە ئیتر چینی کرێکار بەتەنها گۆڕهەڵکەنی سەرمایەداری نیەو لەناو ستەملێکراواندا هاوخەبات و هاوچارەنووسی زۆری بۆ پەیدا بووە. بەوهۆیەوە ماوەیەکی درێژە باسی رۆڵی رابەری چینی کرێکار لەلایەن حیزبە کۆمۆنیستەکانەوە تەنها رواڵەتی و فۆرماڵیە و بەکردەوە کرێکاران هیچکات ئەو رۆڵە لەخۆیان نیشان نادەن.

بەڵام ئێمە "کرێکارگەرایی" وا گیرۆدەی کردووین کە هێزی سەرەکی بۆ لێدان لەسیستەم لەدەرەوەی چینی کرێکار نەبینین و پانتایی کاری سیاسی تەنها بۆ کرێکاران بەرتەسک بکەینەوە، کە ئەویش لەدۆخێکی زۆر لاوازدایە، هەر ئەوەش بەبڕوای من یەکێک لە هۆکارە سەرەکیەکانی گەشە نەکردن و پەراوێز بوونمانە کە پشتمان بە بزووتنەوەیەکی لاواز بەستووە، ئەڵقەی ئەصڵی خەباتی کۆمۆنیستی دژایەتی کردن و لێدانی سیستەمە، ئەم کارە بەوانە دەکرێت کە یەکەم: خۆیان لەناو جووڵانەوەیەکی سیاسیدابن بۆ لێدانی سیستەم و دووەم سیستەم بەجۆرێک فڕێیدابنە دەرەوە هیچ بەرژەوەندییەکیان لە بەرەوپێشچوون و مانەوەیدا نەبێت، بەوپێیە حیزب و کۆمەڵە کۆمۆنیستیەکان ئەگەر بەگشتی دژی سەرمایەداری بن، نابێت تەنها حیزبی چینی کرێکار بن.

سۆسیالیزم رزگارکردنی چینێکی دیاریکراو نیە، بەڵکو رزگارکردنی کۆمەڵگایە لەچەوسانەوەو ستەمکاری و دامەزراندنی سیستەمێکی ناچینایەتی ئازادو بێ چەوساندنەوەی جێگرەوەی سیستەمی چینایەتی سەرمایەدارییە، لەسەردەمی مارکسدا بەهۆی کۆمەڵێک تایبەتمەندی، کرێکاران پۆتانشیۆڵی سەرەکی ئەو ئاڵوگۆڕە بوون، بەڵام ئەمڕۆ بەهۆی کۆمەڵێک ئاڵوگۆڕەوە، پۆتانشیۆڵی شۆڕش فراوانتر بۆتەوە.

" چینی کرێکار" ئێستا ئیتر ناتوانێ پێناسەو وەسفێکی گونجاو بێت بۆ ئەو ژمارە زۆرەی سەرمایەداری ستەمیان لێدەکات و دەیانچەوسێنێتەوەو ریزی ئەوانەی سەرمایەداری ئەیانهاڕێت زۆر فراوانترە لەچینی کرێکار وهەر بە تەنها کرێکارانیش هەست بە ترس و نامۆیی و دڵەراوکێ ناکەن و بەتەنها ئەوانیش خوازیاری رزگاربوون و ئاڵوگۆڕ نین لەسەرمایەداریدا، بۆیە

لەشۆڕشیشدا بەتەنها نین. بێکاران، ژنان، لاوان، فەرمانبەران، هەژاران، جوتیارانی نێوەکار، بێ خانەولانەکان، ئاوارەکان، زیندانەکان، مناڵانی بێ سەرپەرشت، دەستفرۆشان، کرێچیەکان، کۆڵبەران، خانەنشینان، کەمایەتیەستەملێکراوەکان، هەموو ئەوانە لەژێر پەستانی ستەمکارییەکانی سەرمایەداری دان و بەرژەوەندییان لە نەمانیدا هەیە و هەندێکیان لە کرێکاران زیاترماندوو دەبن و لەوانیش ماوەی کارکردنی رۆژانەیان درێژترەو هەلومەرجی کارکردنیان سەخترەو هیچ دەستەبەرێکی کۆمەڵایەتییان نیەو هیچ یاساکارێکیش نایانگرێتەوەو داهات و دەسکەوتیشیان لەکرێکاران کەمترەو ژیانێکی لەکرێکاران سەختتر دەژین، هەروەها مەترسی چەکی ئەتۆمی و کۆکوژ، مەترسی پیسبوونی ژینگە، مەترسی ئەو نەخۆشیانەی بەهۆی چاوچنۆکی سەرمایەداری توشی مرۆڤ بوون و دەبن، مەترسیەکانی ئەو جەنگانەی بەڕێوەن بۆ لەناوبردنی بە کۆمەڵی مرۆڤەکان و ئاوارەبوون و زیادبوونی بەردەوامی رێژەی هەژاری، لە مەترسیەکانی چەوساندنەوەی چینایەتی کەمتر نین. بۆیە دەکرێت و دەبێت لەناو هەموو ئەوانەداو هەروەها لەناو هونەرمەندان و ئەدیبانی شۆڕشگێڕو بزووتنەوەی دژی شەڕو ژینگەپارێزانیشدا بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی بەرەنگاری و پۆتاشیۆڵی دنیای نوێی سۆسیالیستی هەڵخرێ و سەرپێ کەوێ.

سۆسیالیزم و تێپەڕکردنی کۆمەڵگای چینایەتی و جێگرتنەوەی بە سیستەمی کۆمۆنەیی و هاوبەشی " ئامانج "ە، بەرنامەو پرۆژەی سیاسی دروست، بەرەو ئامانجی دیاریکراو، رەنگدانەوەی رۆژگاری خۆیان و گرێدراون بە رووداوەکانی سەردەمی خۆیانەوە، ئەمە بەشێکی گرنگە لە زیندوێتی مارکسیزم و سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبەر نمونەیەکی زیندووە لەو بارەیەوە، کە لەسەر بنەمای تایبەتمەندی کات و شوێن هەڵگیرسا نەک بەپێی دەقە نوسراوەکانی ناوکتێبەکان و حوکمە پێشوەختەکان، بۆ ئێمەش باسکردن لە پۆتانشیۆڵی شۆڕش بەپێی فاکتەری زاتی و هەلومەرجی بابەتی، حەرام و بڤە نیەو نەک هەر لادان نیە لە رێڕەوی سەرەکی کۆمۆنیزم بەڵکو راستبینی و بینینەوەی رێگایەکی درووستە بۆ ئەوکارە، ئەوەدەبێت لەهەموو شوێنێک لەبەرچاوبگیرێت بەگوێرەی هەلومەرجی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی تایبەتی، باسی شۆڕش و بکەرەکانی بهێنرێتە ئاراوە.

سۆسیالیزم وەک جێگرەوەی سەرمایەداری

سۆسیالیزم درێژکراوەی سەرمایەداری نیە، سەرمایەداری هەرچەند پێش بکەوێت ناگات بە سۆسیالیزم، تەنانەت هەرچەندە چاکسازی و ئاڵوگۆڕی تێدا بکرێت و هەرچەندە دیموکراسی و سکولاریزمی تێدا بەهێزبکرێت، هێشتا جیاوازی چینایەتی و پلەبەندی چینایەتی کۆتایی نایەت، هەروەها سۆسیالیزم بەمانای گەشەکردنی ئابووری و خۆشکردنی ژیان نیە، تەنانەت بەمانای رزگارکردنی چینێکیش نیە لە چەوساندنەوە، بەڵکو بەمانای لەناوبردنی چەوساندنەوەو ستەمکاری و نابەرابەری و هەڵاواردنە لە نێوان مرۆڤەکاندا، بەمانای ئازادکردنی کۆمەڵگایە لە سیستەمی چینایەتی، سەرمایەداری و سۆسیالیزم دوو سیستەمی لەبنەڕەتەوە جیاوازن، سەرەتاو پرەنسیپی جیاوازیان هەیە، دوو شێوەژیانی بەتەواوی دژ بە یەکن و پشتیان بە بنەمای جیاواز بەستووە.

هەڵوەشاندنەوەی کاری بەکرێ مەسەلەیەکی جەوهەری و بنەڕەتیە هەم لە تێپەڕکردنی سەرمایەداری و هەم لەدەستپێکردنی سۆسیالیزمدا، هەتا کرێکار مابێت سەرمایەداری کۆتایی پێ نایەت، هەڵوەشانەوەی کاری بەکرێ بەدیوەکەی تردا نەمانی کرێکارە، واتە لەتێپەڕکردنی سەرمایەداریدا کرێکاریش تێپەڕدەکرێت و کرێکارو ناکرێکار نامێنێت، کەوایە دەسەڵاتی کرێکاری؟ حکومەتی کرێکاری؟ دیکتاتۆری پرۆلیتاریا؟ کە لە هەموو ئەزموونەکانی رابردوودا راستەوخۆ گۆڕاون بۆ دەسەڵات و حکومەت و دیکتاتۆرییەتی حیزب و بەرواڵەت بەناوی چینی کرێکارو بەکردەوە خەڵکانی دەستڕۆیشتووی ناو حیزب بەڕێوەیان بردووە، سۆسیالیزم دانامەزرێنن، ئەمانە بەرهەمی ئەوەن کە لە رابردوودا سۆسیالیزم تەنها لە دەسەڵاتی سیاسیدا کورتکراوەتەوە.

بەرنامە و ستراتیژ و پلاتفۆرمی پارتە چەپ و سۆشیالیستەکان ئەگەرچی بەگشتی هەوڵێکن لە چوارچێوەی پەیداکردنی ئەڵتەرناتیڤێک بۆ سەرمایەداری، بەڵام زۆربەیان گۆڕینی شێوە ژیانی سۆسیالیستیان هەواڵەی داهاتوو کردووەو گرێیدەدەنەوە بە وەرگرتنی دەسەڵاتی سیاسی و دامەزراندنی کۆمەڵگای سۆشیالیستی و تا ئەوکاتەش بەناوی ریفۆرمەوە خۆیان لەگەڵ سیستەمی باو دەگونجێنن و لە رێگەی دەوڵەت و بونیادە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانی سەرمایەدارییەوە، هەوڵی چاکسازی دەدەن، هەندێکیش

سۆسیالیزم بە چەپاندنی سەرمایەداری دەرخواردی خەڵک دەدەن و هەندێکجار کەرتی گشتی یەکسان کراوە بە سۆسیالیزم یان رێگایەک بۆ گەیشتن بەسۆسیالیزم، کە خۆی جۆرێک لە سەرمایەدارییە (سەرمایەداری دەوڵەتی)، بەڵام مێژوو نیشانی داین کە ئەم رێگایانە ناچن بۆ کۆمەڵگای نوێی سۆسیالیستی و هەر لەکۆمەڵگای چینایەتیدا دەمێننەوە.

سۆسیالیزم بابەتی دوای شۆڕش نیە بەڵکو بابەتی ژیانە، دەکرێت پێش رووداني شۆڕشیش شێوەژیانی سۆسیالیستی لەهەرشوێنێک پایەکانی خۆی دابکوتێت و هەندێک جار شۆڕشەکان تەنها رۆڵی یەکلاکردنەوە دەبینن و دەبن تەڵقەی رەحمە (طلقة رحمة) سەرمایەداری سەدان ساڵی خایاند تا بەتەواوی سەرکەوت، شێوەژیانی سەرمایەداری بەچەندین شێوە لەناو سیستەمی پێش خۆیدا خۆی دەرخست و سەرەنجام لەهەندێ شوێن بەشۆڕشەکان ولەهەندێک شوێن بەشێوازی تر کۆتایی بە سیستەمەکە هێنا، ئەمە بۆ سۆسیالیزمیش هەر راستە، سۆسیالیزم پرۆسەیەکی بەردەوامە، سۆسیالیزم ئەگەر فۆرمێک بێت بۆ ژیان ئەوکات شۆڕش تاکەرێگای دامەزراندنی نابێت و لەدەرەوەی شۆڕشیش دەکرێت و دەتوانرێت بەدی بێت و لەلایەن تاکەکان و گروپەکان و کۆمەڵەمرۆییەکان و رێکخراوو پارتە کۆمۆنیستەکانەوە پایەکانی دابکوتێت، لەبنەڕەتدا ئەگەر ئەم شێوەژیانەنوێیەلەکۆمەڵگادا ماتەی نەدابێت، ئەستەمە شۆڕشەکان سەرهەلبدەن یان سەربکەون.

لێرەوە تێزی سۆسیالیزم لەیەک وڵات یان لەسەرئاستی جیهان، گرنگی لەدەست دەدات، ئەو دنیایەی ئێمە باسی دەکەین و دەمانەوێت بیکەین بە رووداو، دەبێت بەر لەشۆڕشەکان نمونەی هەبێت، ئەمە قیامەت نیە کە هیچ کەس هیچی لێ نازانێت و تەنها بە خەیاڵ وێنای بەهەشت و دۆزەخ و حەشرو لێپێچینەوەی خودا دەکەن، ئێمە باسی دنیایەکی واقیعی دەکەین. ئەوە بەمانای کەمڕەنگکردنەوەی شۆڕش و ئەنتەرناسیونالیزم نیە، ئەوانە مەسەلەی گرنگ و پێویستن. بەڵام راگرتنی سۆسیالیزم شێوەژیانی ناچینایەتی لەسەر ئەوەی شۆڕش لەئاستی جیهانی رووبدات، خۆی دواخستنی ئەو ژیانەیە بۆ هەمیشە.

حیزب و کۆمەڵە کۆمۆنیستیەکان بەر لە هەرشتێک دەبێت خۆیان کۆمەڵگایەکی هاوبەش و بێ چین و بێ پلەبەندی چینایەتی بن و دەچنە

هەرناوەندێکەوە دەبێت لەدوای خۆیان سۆسیالیزم و ژیانی هاوبەشی و وەکیەکی جێبخەن، کاردابەشکردنی ناوخۆیی نابێت پلەبەندی چینایەتی دروست بکات، حیزب و کۆمەڵە کۆمۆنیستیە بەرەنگارەکان لەگەڵ ئەوەی ئامراز و چوارچێوەی ڕێکخستنی بەرەنگارین هاوکات قەوارەیەکیشن بۆ ژیانکردنێکی کۆمۆنەیی نوێ. بەمجۆرە نەبێت ناتوانرێت ئامرازی شۆڕش بن. دەتوانرێت ئامرازی گۆڕینی دەسەڵاتی سیاسی بن بەڵام ئامرازی گۆڕینی سیستەم نا.

سۆسیالیزم و دەوڵەتداری

دەوڵەتداری کە یەکێک لە داهێنانەکانی کۆمەڵگای چینایەتیە، خۆی درێژکردۆتەوە بۆ ناو بەرنامەو ستراتیژی حیزبە کۆمۆنیستەکانیش، تەنانەت حیزبەکان لەسەرشێوەی دەوڵەت دامەزراون و بەجۆرێک ڕێکخراون کەدوای شۆڕش جێگای دەوڵەت بگرنەوە، بەر لە شۆڕش دەوڵەت سەرچاوەی ئەوەڵو ئەخیری کێشەکان و کەموکورییەکانەو لەبەرامبەریشدا کلیلی چارەسەری هەموویەتی، هەموو ناتەواوییەک دراوەتە پاڵ دەوڵەت و هەموو چارەسەرێکیش دراوەتەوە دەست دەوڵەت، هەر لە چاکسازی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیەوە تا دەگات بە بورانەوەی کەسێکی سەرجادە و بێ نان مانەوەی هەژارێک و .. هەمووی گرێدراوە بە دەوڵەتەوە و کۆمەڵگا بێ وەزیفە بینراوە لەبەرامبەریاندا، تەنانەت بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەیی و کەمایەتیەکان طرحی دەوڵەتی سەربەخۆ دێتە ئاراوە، کاتێکیش دەوڵەت ئەمانەی نەکردووە ئەوکارانە حەواڵەی دەوڵەتی سۆسیالیستی داهاتوو کراوە، کە لەهەردوو کاتەکەدا دەوڵەت چەقی سیاسەتە نەک خەڵک.

ئەم بەئەصڵ وەرگرتنەی دەوڵەت، ئەگەرچی لەڕواڵەتدا وا دەردەکەوێت کە بۆ گوشاردانانە لە ترۆپکی دەسەڵاتی بۆرژوازییەوە، بەڵام بەکردەوە دەوڵەتی بۆرژوازی بەهێزتر کردووەو بەدیلی سۆسیالیستی داوەتە دواوە، یەکێک لە دەرکەوتەکانی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم لاوازکردنی ڕۆڵی دەوڵەت و بەهێزکردنی ڕۆڵی خەڵک (گەل) و هەرەوەزکاری و کاری کۆمەڵی و هاریکارییە، دەبێت دەستی دەوڵەت بەسەر کۆمەڵگادا کورت بکرێتەوە نەک بۆ هەموو شتێک پەنا بۆ دەوڵەت ببرێت، دەبێت پشت بە جوڵانەوەکانی ناو

کۆمەڵگاو کردەوەی خەڵک ببەسترێت و کەمترین چاوەڕوانی لە دەوڵەتی بۆرژوازی هەبێت، ڕۆڵی سەرەکی دەوڵەتی بۆرژوازی ڕێکخستن و پاراستنی بەرژەوەندی و دەسەڵاتی سەرمایەدارییە، ئێمە ئەبێت دژی ئەمە بین و هیچکات و بۆ هیچ مەبەستێک نابێت دەوڵەتگەرا بین. سۆسیالیزم دەبێت بەئاقاری هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتداری هەنگاو بنێ بەرەو خۆبەڕێوەبەری و دەسەڵاتی خەڵک.

خۆبەڕێوەبەری فۆرمی گونجاوی بەڕێوەبردنی سیاسی سۆسیالیستیە، لەبەرامبەر هەژاری و نەداری و بێ خانەولانەیی و بێکاری و ... تاد. دەبێت دەست بۆ هاریکاری و هاوکاری خەڵک ببرێت و جێخستنی بەدیلی کۆمۆنیستی لەسەر دەوڵەتی ئایندە رانەگیرێت و بۆ تێپەڕکردنی سەرمایەداری پێویستە کارەکان و تەنانەت خودی سیاسەتیش هەنگاو بەهەنگاو لەدەستی بژاردەی سیاسی بۆرژوازی دەربهێنرین و بدرێنەوە دەست خەڵک و کۆمەڵگا.

سۆسیالیزم شێوەیەکە لە ژیان و هەرئێستا قابیلی جێبەجێبوونە، مەسەلەیەک نیە دوا بخرێ بۆ دوای وەرگرتنی دەسەڵاتی سیاسی و دامەزراندنی دەوڵەتی داهاتوو. سەرمایەداری خۆی وا سەرکەوت، هێشتا پاشاو دەرەبەگ و میرەکان لە ئەوروپا لەسەر کار بوون کە وردەوردە لەلایەن بازرگانەکان و سەرمایەدارەکانەوە ژێر پێیان خاڵی کراو بەکردەوە ئەوان کۆمەڵگایان بەڕێوەدەبردو تادەهات ڕۆڵی دەوڵەت و دەسەڵاتی پاشا و میرەکان فۆرماڵی تر دەبوو، ئەمە بۆ کرێکاران و ستەملێکراوان و سۆسیالیستەکان و کۆمۆنارەکانیش ڕاستە، دەبێت دەوڵەتی سەرمایەداری بنکۆڵ بکرێت و ژێرپێی خاڵی بکرێت و هەوڵی ڕێکخستنەوەی کۆمەڵگا لەدەرەوەی دەسەڵاتی دەوڵەت بدرێت، دەکرێت لەهەنگاوەکانی سەرەتادا، لەهەرکوێ ئیمکانی هەیە، دراوسێ و هاوماڵی سەرمایەداری دروست بکرێت، ئەمە بەمانای لەکۆڵکردنەوەی ئەرکی دەوڵەت و سوککردنی باری سەرشانی دەوڵەت نیە کە بۆرژوازی بەبەردەوامی لەرێگای ڕێکخراوە خێرخوازەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیەوە هەوڵی بۆ دەدات، بەڵکو بەمانای دوورخستنەوەی دەستی دەوڵەتە لە ڕێکخستنی ژیانی خەڵک و کۆمەڵگا.

هەوڵی بەچەپکردنی سەرمایەداری و عادل کردنی دەوڵەتەکەی و دابەشکردنێکی عادلانە ترو زیادکردنی ماف و ئازادیەکان و کورتکردنەوەی

دەستی ئاین و بنەماڵەکان و دامەزراوە سەربازییەکان، پاککردنەوەی هەڵبژاردنەکان لە گزی و ساختەکاری، واتە سەرمایەدارییەکی چەپگەرا و پێشکەوتنخوازو پاک و گەلپەرست، نابێت بەسۆسیالیزم و سۆسیالیزم قۆناغی باڵاتری سەرمایەداری نیەو بە گەشەی سەرمایەداریدا تێپەڕنابێت، هەتا سەرمایەداری زیاتر پێشبکەوێت ناعەدالەتی و جیاوازی چینایەتی قوڵتر دەبنەوەو مەترسیەکان لەسەر ژیان و ژینگە زۆرتر دەبن و بەبەردەوامی سەرمایەداری بژاردەی خراپتر دەخاتە بەردەم کۆمەڵگا.

دەرچوون لە سیستەمی چینایەتی، لەسەر ئاستی تاک و گروپیش دەکرێت و نمونەی وا لە مێژوودا زۆرە کە پەیوەندی خۆیان لەگەڵ ئەم سیستەمە بڕیوەو ژیانێکی تایبەتی دوور لە جیاوازی و پلەبەندیيان پێکهێناوە، خۆبەخشی. و ڕاستگۆیی و سادەیی و لێبوردەیی و خێری گشتییان کردووە بە رۆحی خۆیان و بەشێک لە بونیاد و ئاکار و هزر و کرداریان. ئەمە لەسەر ئاستی بەرتەسک گرنگە بەڵام لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی وەڵامدەرەوە نیە، ئەم دەرچوونە پێویستە بە شێوەی بەکۆمەڵ بێت و ئەوەش پێویستی بە ڕێکخستن و هێزی بەرفراوان هەیە، کە ڕێکخستنی بزووتنەوەکانی بەرەنگارییە.

فۆرمەکانی بەرەنگاری

بەدرێژایی تەمەنی هەموو کۆمەڵگای چینایەتی هەمیشە شێوەیەک لە بەرەنگاری لە ئارادا بووە، لەم راستایەدا سەرمایەداریٍ هەر لەسەرەتای سەرهەڵدانیەوە رووبەڕووی ڕەتکردنەوەی توند بۆتەوە، هەم لەناو کرێکارانی ئەورووپا کە ژینگەو لانکەی سەرهەڵدان و گەشەکردنی سەرمایەدارییە و هەم لەو کیشوەرانەی بۆ دابینکردنی هێزی کاری خۆڕایی و کەرەسەی خاوو مادە گرانبەهاکان داگیریان کردووە، بەتایبەتی لەئەفەریقاو ئەمریکای باشورو رۆژهەڵات، بەرگری و بەرەنگارییەکی هەمەلایەنەو سەروماڵی هەبووە، لەجەرگەی ئەو رووبەڕووبوونەوانەو نەبەردییەکانیدا دانیشتوانی رەسەنی ئەو ناوچانە چ بەهۆی کوشتارو چ بەهۆی کاری قورسەوە لەهەندێ شوێن بەتەواوی لەناوبراون و بۆ سەرکوتی بەرەنگاری ئەوان سەرمایەداری شارستانیەتەکەشیانی بەسەریەکدا رووخاندووە، کە بەشێک لەو شارستانیەتە شێوەژیانی بەرایی و کۆمۆنەیی بووە.

ئەو بەرەنگاری و ڕەتکردنەوەیە لەهەندێ بڕگەدا ئەوەندەبەهێز بووە کەگەیشتۆتەئاستی شۆڕش و لەو مێژووەدا چەندین هەوڵ هەیەبۆ دامەزراندنی شارستانیەتێکی ناچینایەتی. لەو رووەوە ئەگەر کۆمەڵگای مرۆیی لەسەر ئاستی جیهان باجی قورسی چاوچنۆکی و شەڕەنگێزی و قازانجپەرستی و بەربەریيەتی سەرمایەداری و بۆرژوازی ئەورووپای داوە، ئەوا بێشک کرێکاران و بەشمەینەتان و ستەملێکراوانی جیهانیش قەرزارباری خەبات و شۆڕش و بەرخۆدانی کرێکاران و کۆمۆنیست و سۆسیالیستەکانی ئەوروپان، کە لەهەندێ بڕگەو بواردا نینۆکی سەرمایەدارییان قرتاندووەو ناچار بە هەموارکردنیان کردووە، بەجۆرێک کە تا ئێستاش لەهەموو گۆشەوکەناری جیهانەوە خەڵک لەدەست سەرمایەداران و دەسەڵاتی بۆژوازی خۆجێیی بۆ سەرزەمینی ئەوان رادەکات و داوای پەنابەری دەکات.

بەرەنگاری هێزی گۆڕینە، ماتەوزەی شۆڕشە، موقاوەمەتە لەبەرامبەر ستەم، یاخی بوونە لە چەوسانەوە، ڕەتکردنەوەی سیستەم و دەرچوونە لێی، خەوبینینە بەعەدالەت و ئازادییەوە، بەرگری لەخۆکردن و خەبات و تێکۆشانە، لە هەموو سەردەمەکاندا هەوێنی ئاڵوگۆڕەکان بووە و ئەگەر بمانەوێت کۆمەڵگای چینایەتی سەرمایەداری بگۆڕین و لەدوای خۆمانەوە جێی بێڵین و کۆمەڵگای کۆمۆنیستی نوێ دەستپێبکەین، پێویستە بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕی بەرەنگاری سەر ڕێ بخرێت، بەرەنگاری روحی کۆمۆنیزمە، بۆیە پێویستە بەرەنگاری بەشە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگە لە فۆرمی گونجاوی خۆیاندا ڕێکبخرێن و ئاراستەی خۆیان وەرگرن، بۆ نمونە:

کرێکارانی بەرەنگار، کە بەهرەکێشی لەهێزی کاریان دەکرێت و دەچەوسێنەوەو بۆ ئەوەی کاربکەن دەبێت بەشێک لەکاری خۆڕایی پێشکەش بە خاوەنکار بکەن، ئەم بەشە لەکۆمەڵ تەنها وەک ئامرازی کار تەماشا دەکرێن و بەتایبەتی لەعێراق و کوردستان لەدەستورو یاسادا دان بەبوونیشیاندا نەنراوە.

ژنانی بەرەنگار، ژنانی ستەملێکراو، نارازی لە پلەدوویی و دەسەڵاتی پیاوسالاری، بێزار لە هەڵاواردن و جیاکاری، بە ئاسۆ و ئایدیا و پەروەردەی بەرەنگاریەوە، بەخێرایی دەگۆڕێن بۆ سومبولی خەبات و تێکۆشان، نمونەی ئەم پێشکەوتن و هێز لەخۆنیشاندانە لە خۆپیشاندانەکان و

سەرهەڵدانەکانی ئەم چەند ساڵەی دوایی وڵاتانی ناوچەکەو بەرخۆدانی ژنانی ڕۆژئاڤا بەئاسانی بەدیدەکرێت.

لاوانی بەرەنگار، کە خاوەنی ئینێرژی زۆرن و سیستەم خستوونیەتە پەراوێزەوە، فەرامۆشکراون، بەبیانووی جۆراوجۆرەوە دەبێزرێن و دەشکێنرێنەوە، زۆرترین ڕێژەی بێکاری لەناو ئەواندایە، لەسەروەت و سامانی کۆمەڵ بێبەشترین، لەبەڕێوەبردنی کۆمەڵگادا بەرتەسکترین پانتاییان هەیە، بەڵام لەبزووتنەوەی بەرەنگاریدا تین و توانایان دەتەقێتەوەو موعجیزە پێکدێنێت.

بێکارانی بەرەنگار، کەهیچ نیە لەدەستی بدەن، زیاتر لەهەر بەشێکی تر دەتوانن هەڵگری توخمی بەرەنگاری بن و هیچ بەرژەوەندییەکایان لە مانەوەی سەرمایەداریدا نیە، بێکاران، کەپێشتر وەکو هێزی یەدەگی سەرمایەداری پێناسەدەکران بۆ کەمکردنەوەی هەقدەست و کرێی کرێکارانی لەسەرکارو گوێڕایەڵییان بۆ خاوەنکار، بەڵام ئەمڕۆ بوون بە مەترسی بۆ سەرمایەداری و زرینەی ماتریالی شۆڕشەکان و زەخیرەی ئەو ڕووبەڕووبوونەوانەی ئارامییان لە سەرمایەداری سەندووە بێکارانن، "بزووتنەوەی بێکاران" لە کوردستان، لە سەرەتای نەوەدەکانی سەدەی رابردوو، خۆی نمونەیەکی زیندووە لەم بارەیەوە.

وە بەرەنگاری بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەیی و تەنانەت ڕێکخستنی بەرەنگاری کەمینە ئاینیە ستەم لێکراوەکان، کە سیستەم وەکوپێویست جێگایان ناکاتەوە لەخۆیداو لەچوارچێوەی کۆمەڵێک بەرژەوەندیدا جێگەوپێگەی پلەدووی پێبەخشیون،خەبات دژی ئەم ستەمکارییانەو خەونی کۆتایی پێهێنانی ئەگەر ببتەهەوێنی لێدان لەسیستەمی چەوساندنەوەکۆمەکی گەورەدەکات بەبزووتنەوەی بەرەنگاری، بەڵام ئەگەر بکرێت بەنەردەوانێک بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی بۆرژوازی، تەنها گۆڕانکاری فۆرماڵی پێکدێنێ و دەردەگەورەکەی ستەملێکراوان دەرمان ناکات.

لەپرۆسەی خەبات و بەرەنگاریدا هیچ بەشێک رابەری ئەوانی تر نیە، لەوانەیە لەسەردەمە جیاوازەکاندا بەشێک تا بەشێکی تر زەمینەو ئامادەیی بەرەنگاری زیاتریان تێدابێت، بەڵام بەرەنگاران هەموویان رابەری بەرەنگارین،

هەربەشە لە بواری خۆی، بەرترکردنی بەشێک بەسەر بەشەکانی تردا خۆی جۆرێکە لەچینگەرایی و لەژێر کاریگەری پلەبەندی چینایەتی دایە.

پەرەپێدانی ناڕەزایەتی چینە چەوساوەکان و خەڵکی ستەملێکراو لەدژی سیستەمی سەرمایەداری و تێکۆشان لەپێناو کۆمەڵگایەکی نوێی بێ ستەم و چەوسانەوە، ئازاد و دوور لە دابەشبوونی چینایەتی، ڕێگای دروستی ڕووبەڕوو بوونەوەو بەرەنگاریبوونەوەی ئەو سیستەمەیە، هەر ئێستا ژمارەیەکی زۆری مرۆڤە چەوساوە و ستەملێکراوەکان، بە شێوە ژیانی سەرمایەداری رازی نین و ڕەتی دەکەنەوەو شێوە ژیانێکی ناچینایەتی دەخوازن، جا ئەمە بەئاشکرا بێت یان بەنەهێنی، بەهێزبێت یان لاواز، ئەم بەرەنگارییە هاوکات لەگەڵ هەوڵدان بۆ کەمکردنەوەی ئەو جیاوازی و ستەمکاری و چەوسانەوەیە (چاکسازی و هەموارکردن) دەبێت بۆ بەدیهێنانی فۆرمێکی جێگرەوە بێت بۆ ژیانکردن، فۆرمی هاوژیانی و هاوبەشی و هەرەوەزی (کۆمۆنیزم) کە جێگای فۆرمی چینایەتی و پلەبەندی ئابووری و سیاسی بگرێتەوە.

هەموو ستەمکارییەکی سیستەمی سەرمایەداری لەبەرامبەردا دەبێ ببێت بە هەوێنی بەرەنگاری، پۆتانشیۆڵی شۆڕشی سۆسیالیستی دەبێت هەموو ئەو بەرەنگاریانە بێت. هەڵبەت قسەکە ئەوە نیە لەبەرامبەر چەوساندنەوەی کرێکاران ببیت بە کرێکارگەراو لەبەرامبەر ستەمکاری ژنان ببیت بە فیمینیست و لەبەرامبەر بە ستەمی نەتەوایەتی ببیت بە ناسیونالیست و لەبەرامبەر ستەمی مەزهەبی ببیت بە ئایینی، بەڵکو ئەصڵی مەسەلە ئەوەیە ئەوانەی بەدەست ئەو ستەمکارییانەوە دەناڵێنن ژیانی هاوبەشی و پێکەوە ژیان و سۆسیالیزم و خەبات لەپێناوی ئەوانەدا بەرێگای سەرەکی لابردنی ستەمی سەرخۆیان بزانن و ببن بە بەشێک لە پۆتاشیۆڵی خەبات لەپێناوی تێپەڕکردنی سیستەمی چینایەتی سەرمایەداری و شێوە ژیانی چینایەتی، کە سەرچاوەی ئەو ستەمکارییانەیە.

بۆ ئەوەی بەرەنگاری بگات بە دامەزراندنی شارستانیەتێکی نوێ و کۆمەڵگایەکی ئازاد و هاوبەش و یەکسان، بێ دەوڵەت و بێ چین و چەوسانەوەو ستەمکاری، یەکەمین هەنگاو کۆمەڵسازیەکی نوێی ناچینایەتیە لەسەر بنەمای پرەنسیبەکانی پێکەوەژیانی ئازادانەو هەرەوەزکاری و خۆبەخشی. و هاوبەشێتی، یانی دروستکردنی کۆمەڵگا کۆمۆنیستیەکان یان

کۆمۆنەییەکانە، لەڕێگەی ئەم کۆمەڵسازیە نوێیەوە کۆمەڵگا سەرو بن دەگۆڕێت. ڕێکخستنی گشتی - ئاسۆیی کۆمەڵگا لەدەوری خواست و پێداویستیەکانی ژیان دەبێت بە جێگرەوەی ڕێکخستنی شاوڵی کۆمەڵگا لە دەوری قازانجی کەمینەو دەوڵەت و دامودەزگاو بونیادە هەرەمیەکانی.

لەم ڕێکخستنە نوێیەدا، چی تر دەسەڵاتی سیاسی پێکهاتێکی جیا و سەربەخۆ نیە لە کۆمەڵگاو لەسەرووی کۆمەڵگاوە فەرمان دەرناکات، بەڵکو بەشێکە لە خۆڕێکخستنی کۆمەڵگا. مرۆڤەکان کە پێکەوە هەڵگری ڕۆحی بەرەنگاری بوون، پێکەوەش دەتوانن ببن بە بەردی بناغەی دامەزراندنی ژیانێکی هاوبەش و سۆشیالیستی نوێ. هەڵبەت کرێکاران، بێکاران، ژنان، لاوان، نەتەوە ژێردەستەکان و چەساوەکان و ستەملێکراوان، کە ئێستا کەرەسە و ماتەریالی سەرەکی بەرەنگارین و زیاتر لەوانی تر دەتوانن ڕۆحی بەرەنگاری لەخۆیان نیشان بدەن، دامەزراندنی کۆمەڵگای نوێشیان لەتوانادایە، کە سەرەتا لە بەرانبەرکێ لەگەڵ کۆمەڵگای دەوڵەتداری و موڵکداریدا دەست پێدەکات و دواتر دەبێتە جێگرەوەی.

---

* لە ئامادەکردنی ئەم بابەتەدا کەڵک لە " بازرگانی کۆیلە" لەوەرگێڕانی خۆم و موناقەشاتێکی ناوخۆیی وەرگیراوە.

** ئەم نمونە ناشیرینەی مرۆڤایەتی لە ئوستورالیا سەرەتا لەلایەن پورتوگالیەکان لەسەرەتای سەدەی ١٧ و دواتر لەلایەن هۆڵەندیەکان لە ناوەڕاستی سەدەی ١٧ وە لەناوەڕاستی نیوەی دووەمی سەدەی ١٧شدا لەسەر دەستی بەریتانیا دووبارە کرایەوە، کە دانیشتوانە ڕەسەنەکەی ئێستا ڕێژەیەکی زۆر کەمی پێکدەێنن و کەمینەیەکی پەراوێزکەوتوون لەو وڵاتەداو تائێستاش برینی ئەو داگیرکاری و ستەمکاریەیان سارێژ نەبووە.

*** ساڵی ١٤٩٨ بەریتانیا بە باشوری ئەفەریقادا گەیشتە هندستان و زەریای هندی و ئەوەش گورزێک بوو لە بازرگانی لەرێگای دەریای سپی کە بەدەست عەرەبە ئیسلامەکانەوە بوو.